

Ελληνική Δημοκρατία
**Εθνική Επιτροπή
Βιοηθικής & Τεχνοηθικής**

**ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΑΣΕΩΝ & ΑΝΤΙΛΗΨΕΩΝ
ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ-ΤΕΧΝΟΗΘΙΚΗΣ**

Τελική Έκθεση

Αθήνα, Ιούνιος 2025

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ & ΤΕΧΝΟΗΘΙΚΗΣ

Νεοφύτου Βάμβα 6, Τ.Κ. 10674, Αθήνα

Τηλ.: 210-8847700, Φαξ: 210-8847701

E-mail: secretariat@bioethics.gr, url: www.bioethics.gr

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

του Χαράλαμπου Τσέκερη, αντιπροέδρου και προεδρεύοντος της ΕΕΒΤ

Τα τελευταία χρόνια, η ραγδαία έλευση και εκθετική ανάπτυξη των ψηφιακών τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας, με αιχμή την Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ), που διαθέτουν εντυπωσιακή ικανότητα αυτόνομης επεξεργασίας δεδομένων και αναδιαμορφώνουν ενεργητικά τα πεδία των ανθρώπινων αλληλεπιδράσεων, συμπεριφορών και κοινωνικών και πολιτισμικών αξιών, σηματοδοτεί μια νέα, μετασχηματιστική φάση της ανθρώπινης εξέλιξης, την *υπέρ-ιστορία*, όπως το θέτει ο Λουτσιάνο Φλορίντι. Σε αυτή τη φάση, παρατηρείται μια θεμελιώδης αλλαγή στον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε τους εαυτούς μας, την ανθρώπινη πρόοδο, την κοινωνική σύνδεση και την ηθική ευθύνη.

Πιο συγκεκριμένα, η πολυπλοκότητα των σύγχρονων κοινωνικοτεχνικών συναρμογών και συστημάτων αντανakλάται σε μια ηθική ευθύνη που «κατανέμεται» μεταξύ όλων των δρώντων εντός ενός συστήματος, δηλαδή σε μια *δικτυωτή ηθική*, της οποίας το επίκεντρο μετατοπίζεται από τον άνθρωπο ως μοναδικό φορέα δράσης σε μια πληροφοριακή οικολογία αποτελούμενη από σχεσιακά δίκτυα (συμβολικά, βιολογικά, περιβαλλοντικά, κοινωνικοτεχνολογικά) που είναι στενά διασυνδεδεμένα και αμοιβαίως εξαρτώμενα.

Αυτή η θεωρητική προσέγγιση υπογραμμίζει τη *δομική αλληλοδιείσδυση* (με την έννοια του Νίκλας Λούμαν) μεταξύ τεχνολογικών και ηθικών συστημάτων, όσο και την επείγουσα ανάγκη για *συλλογική ευφύϊα* (συνεργατικές και μη συγκεντρωτικές παρεμβάσεις), μελλοντοστραφή ηθικό σχεδιασμό και περιεκτική προσαρμοστική διακυβέρνηση του πληροφοριακού περιβάλλοντος, ώστε να διασφαλιστεί μια βιώσιμη, δίκαιη και ενάρετη *τεχνοσυμβίωση* [1] στον νέο, γενναίο κόσμο των αυτόνομων αλγοριθμικών οντοτήτων.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται, κατά τρόπο συνοπτικό και οπτικοποιημένο, τα αποτελέσματα μιας πρωτότυπης δειγματοληπτικής επισκοπικής εμπειρικής έρευνας (survey research) για τις τεχνηθικές και βιοηθικές στάσεις και αντιλήψεις στην Ελλάδα, που αποτελεί την πρώτη εμβληματική ερευνητική πρωτοβουλία της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Τεχνηθικής (ΕΕΒΤ). Αν μη τι άλλο, τα αποτελέσματα αυτά συνιστούν ερεθίσματα για ανοιχτή δημόσια συζήτηση και, μεταξύ άλλων, φαίνεται να επιβεβαιώνουν το επιστημονικό συμπέρασμα ότι η ηθική μας ζωή (α) συχνά μας εκπλήσσει και (β) είναι πολύ πλουσιότερη και πολύ πιο ποικιλόμορφη και αντιφατική από ό,τι νομίζουμε [2].

Στη διαδικασία συνδιαμόρφωσης διαφοροποιημένων βιοηθικών και τεχνηθικών προσεγγίσεων που σέβονται τόσο την ατομική και σχεσιακή αυτονομία όσο και τις συλλογικές αξίες της ελληνικής κοινωνίας, η ΕΕΒΤ επιμένει στην εδραίωση και ενίσχυση του συλλογικού διαλόγου και της ευρείας δημόσιας διαβούλευσης (ως εργαλείου βαθύτερης κατανόησης των πραγμάτων), αλλά και στην έλλειψη βιασύνης στη λήψη αποφάσεων, καθώς δεν υπάρχουν «απλές» ή «εύκολες» λύσεις και οι ηθικές προκλήσεις απαιτούν πάντοτε προσεκτική παρατήρηση και ενημέρωση από τις εμπειρίες άλλων χωρών.

Η ΕΕΒΤ θα συνεχίσει την ερευνητική της δραστηριότητα φιλοδοξώντας σε μια διεπιστημονικά ελέγξιμη, πολυεπίπεδη και εστιασμένη στο μέλλον θεώρηση όψεων του ηθικού συστήματος της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας.

Σημειώσεις

[1] Hayles, N. K. (2025). *Bacteria to AI: Human Futures with our Nonhuman Symbionts*. University of Chicago Press.

[2] Yudkin, D. A., Goodwin, G. P., Reece, A., Gray, K., & Bhatia, S. (2025). A large-scale investigation of everyday moral dilemmas. *PNAS Nexus*, 4(5), pgaf119.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η έρευνα είναι ποσοτική με online (CAWI) συμπλήρωση δομημένου και προσαρμοσμένου ερωτηματολογίου δύο ενοτήτων και δώδεκα ερωτήσεων. Διεξήχθη πανελλαδικά την άνοιξη του 2025, σε δείγμα 1.207 ατόμων με κριτήρια αντιπροσώπευσης το φύλο, την ηλικία, το μορφωτικό επίπεδο και τις γεωγραφικές περιφέρειες.

Πληθυσμός – Στόχος: Άτομα άνω των 17 ετών που φοιτούν ή έχουν αποφοιτήσει (από τη Δευτεροβάθμια ή την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση).

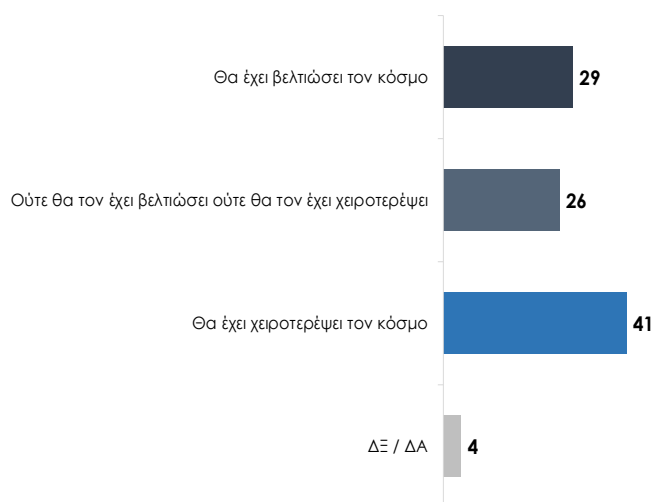
Μέγιστο τυπικό σφάλμα: +/- 2.8% σε διάστημα εμπιστοσύνης 95%.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Τα ερευνητικά αποτελέσματα παρουσιάζονται και σχολιάζονται συνοπτικά. Η πλήρης ανάλυση και συζήτησή τους, μαζί με τους οποιουσδήποτε περιορισμούς που μια τέτοια μελέτη συναντά, θα γίνει σε δεύτερο χρόνο.

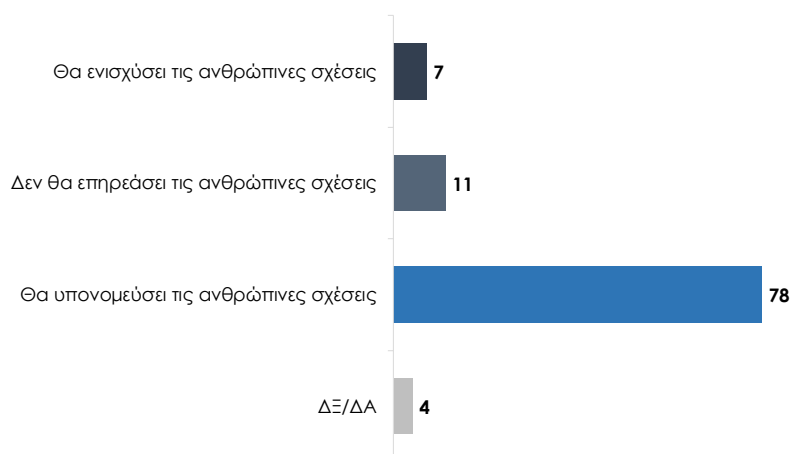
Α. ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ

Θα λέγατε ότι ως το 2040 η χρήση του διαδικτύου:

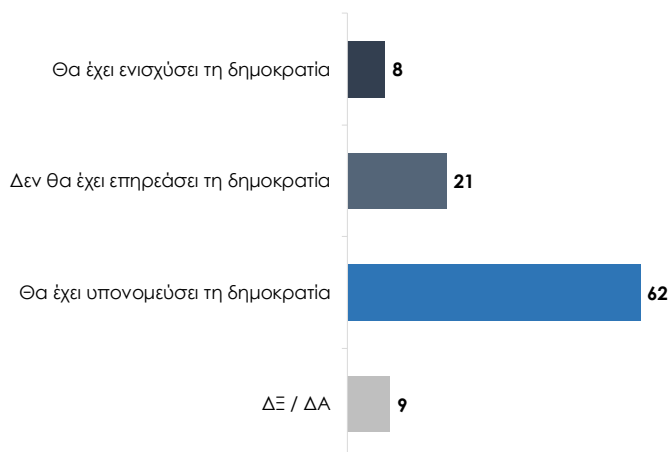
Το αποτέλεσμα δείχνει ότι πάνω από 4 στους 10 είναι επιφυλακτικοί απέναντι στο διαδίκτυο, θεωρώντας ότι «θα έχει χειροτερέψει τον κόσμο». Σχεδόν 3 στους 10 έχουν αντίθετη άποψη, βλέποντας θετικά την επίδρασή του, ενώ παρόμοιο ποσοστό παραμένουν ουδέτεροι. Σε αυτούς θα μπορούσε να συνυπολογιστεί και το μικρό ποσοστό όσων δεν εξέφρασαν άποψη.

Πώς πιστεύετε ότι η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης θα επηρεάσει τις ανθρώπινες σχέσεις ως το 2040;

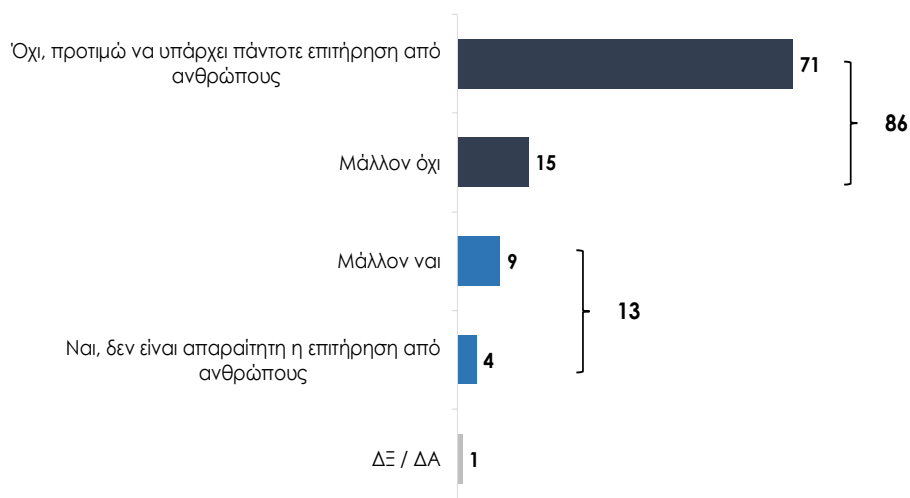
Στις απαντήσεις διαπιστώνεται έντονα αρνητική στάση, καθώς οι 8 στους 10 περίπου βλέπουν ότι η ΤΝ θα υπονομεύσει τις ανθρώπινες σχέσεις. Λιγότερο από 1 στους 10 πιστεύει ότι θα τις βελτιώσει, ενώ λίγο πάνω από 1 στους 10 δεν βλέπει να επηρεάζονται οι σχέσεις.

Θα λέγατε ότι ως το 2040, η χρήση της Τεχνητής Νοημοσύνης:

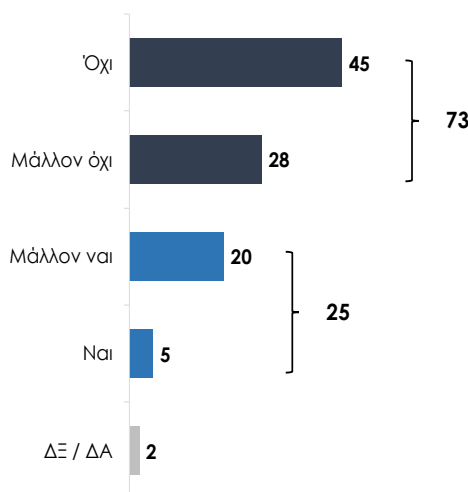
Ανάλογες είναι οι στάσεις απέναντι στο θέμα του επηρεασμού της δημοκρατίας από την ΤΝ. Πάνω από 6 στους 10 στέκονται αρνητικά, ενώ λιγότερο από 1 στους 10 βλέπουν θετική επιρροή. Οι 2 στους 10 δεν θεωρούν ότι η ΤΝ θα έχει κάποια επιρροή.

Επιθυμείτε ένα είδος Τεχνητής Νοημοσύνης που θα διεκπεραιώνει αυτόνομα σύνθετες διανοητικές εργασίες (χωρίς ανθρώπινη επιτήρηση);

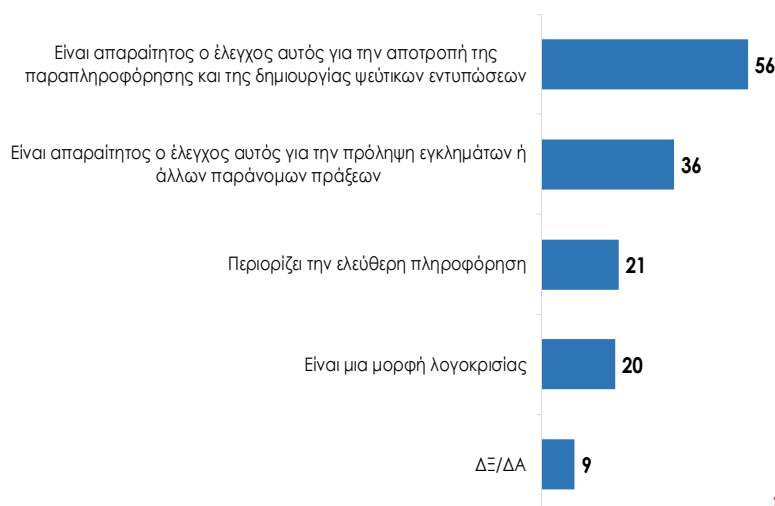
Πάνω από 8 στους 10 στέκονται αρνητικά απέναντι σε μια τέτοια προοπτική. Από αυτούς οι 7 στους 10 είναι απόλυτα αρνητικοί. Μόνο 13% είναι αντίθετοι και δείχνουν εμπιστοσύνη σε εφαρμογές χωρίς ανθρώπινη παρέμβαση.

Αν είχατε στη διάθεσή σας ένα ρομπότ με εξελεγμένη Τεχνητή Νοημοσύνη, θα το εμπιστευόσασταν για να αναλάβει τη φροντίδα ηλικιωμένων ή ασθενών στο σπίτι;

Και στην ερώτηση αυτή, οι απαντήσεις εκφράζουν δυσπιστία, έντονη στο μεγαλύτερο ποσοστό (45%). Το ποσοστό εκείνων που βλέπουν θετικά αυτή την προοπτική είναι ωστόσο σχεδόν διπλάσιο από εκείνο των θετικών απαντήσεων στην προηγούμενη ερώτηση (25% έναντι 13%).

Ποια από τις παρακάτω απόψεις εκφράζει καλύτερα τη γνώμη σας σχετικά με τον έλεγχο αξιοπιστίας (fact-checking) του περιεχομένου που κυκλοφορεί στο διαδίκτυο;

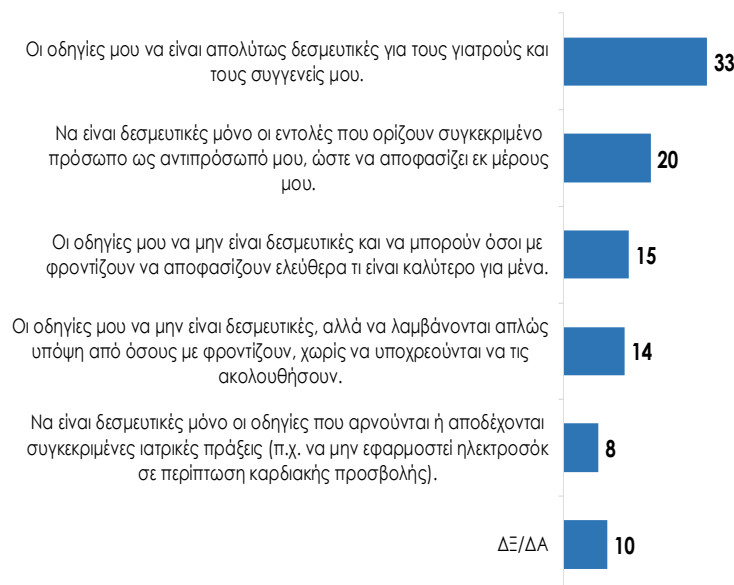
Άθροισμα μεγαλύτερο του 100% λόγω δυνατότητας πολλαπλής επιλογής

Η δυσπιστία για την αξιοπιστία των πληροφοριών στο διαδίκτυο και την ανάγκη ελέγχου συγκεντρώνει ποσοστό υπερδιπλάσιο από εκείνο που εκφράζει όσους φοβούνται την ανάπτυξη μορφών λογοκρισίας. Το αποτέλεσμα αυτό μπορεί να συνδυασθεί με τη γενικευμένη επιφύλαξη απέναντι στην κοινωνική επίδραση του διαδικτύου όπως αποτυπώνεται στην πρώτη ερώτηση.

B. ΒΙΟΗΘΙΚΗ

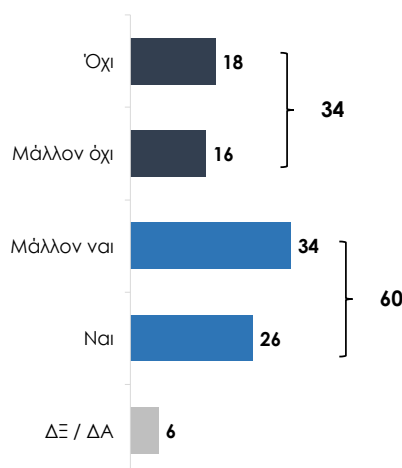
I. Τέλος της ζωής

Αν μπορούσατε να δώσετε εκ των προτέρων οδηγίες για την ιατρική σας φροντίδα σε περίπτωση που δεν θα μπορείτε να αποφασίζετε μόνος/-η (π.χ. λόγω απώλειας συνείδησης ή νοητικής ικανότητας), ποια από τις παρακάτω επιλογές προτιμάτε;

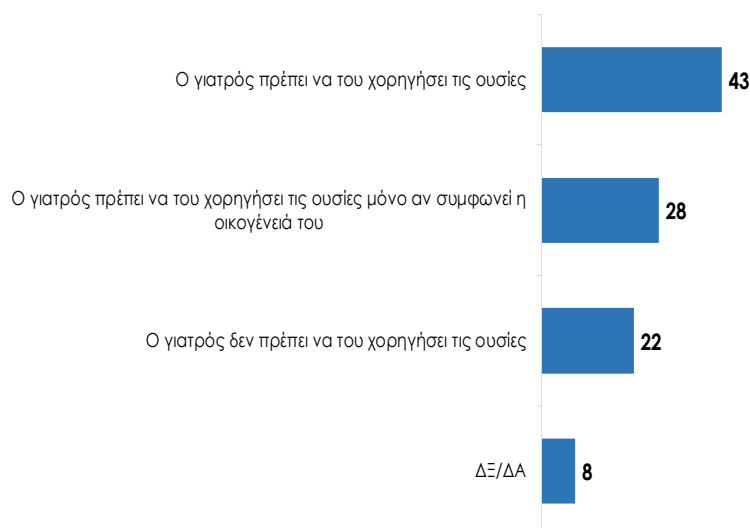
Η δεσμευτικότητα των «προγενέστερων οδηγιών» (με διαφοροποιήσεις) βρίσκει σύμφωνους τους 6 στους 10 ερωτηθέντες. Πάνω από 3 στους 10 επιθυμούν δεσμευτικότητα των οδηγιών εν γένει. Σχεδόν 3 στους 10 επιθυμούν να παραμείνει το σημερινό καθεστώς της μη δεσμευτικότητας, ενώ 1 στους 10 δεν εξέφρασε γνώμη.

Θα συμφωνούσατε με τη διακοπή της ιατρικής υποστήριξης ενός ασθενούς που βρίσκεται σε βαθύ κόμα, χωρίς πιθανότητα ανάρρωσης;

Η διακοπή της υποστήριξης του ασθενούς («παθητική ευθανασία») βρίσκει σύμφωνους τους 6 στους 10 ερωτηθέντες. Λιγότεροι από 4 στους 10 έχουν την αντίθετη άποψη, που ευθυγραμμίζεται με την σημερινή νομοθεσία.

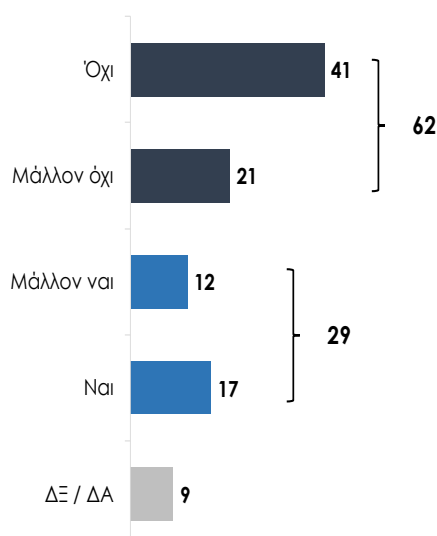
Αν ένας ασθενής σε τελικό στάδιο, που υποφέρει, ζητήσει από τον γιατρό του να του χορηγήσει ουσίες για να τερματίσει τη ζωή του, ποια από τις παρακάτω επιλογές θεωρείτε σωστή;

Στο κρίσιμο ερώτημα της ενεργητικής ευθανασίας, οι θετικές απαντήσεις είναι πάνω από 7 στις 10, με την πλειοψηφία μάλιστα από αυτές να αρκείται στη βούληση του ασθενούς χωρίς να αναγνωρίζει ρόλο στην οικογένειά του. Λιγότεροι από 3 στους 10 απαντούν αρνητικά, ακολουθώντας τη σημερινή θέση του νόμου.

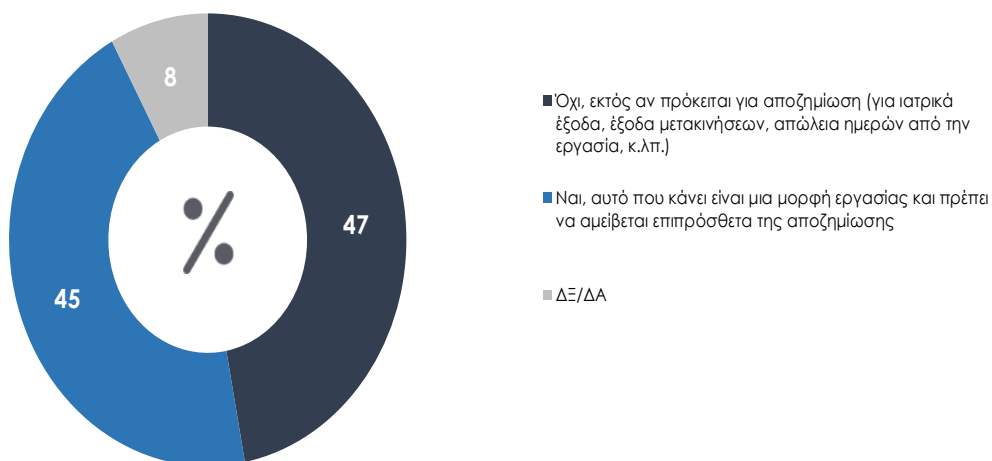
II. Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

Πιστεύετε ότι μια παρένθετη έγκυος γυναίκα που κυοφορεί για λογαριασμό άλλων, έχει το δικαίωμα να κρατήσει το παιδί;

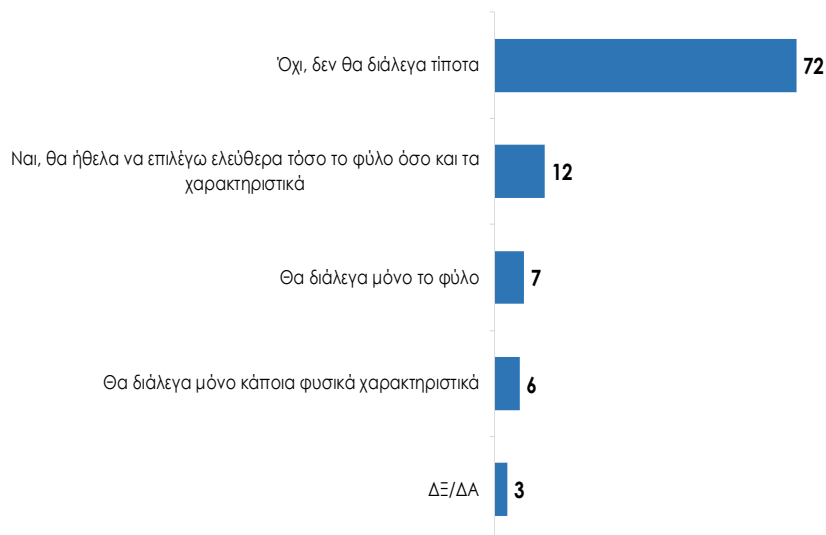
Πάνω από τους 6 στους 10 ερωτηθέντες απαντούν αρνητικά στην ερώτηση, συμφωνώντας με τη θέση της νομοθεσίας. Σχεδόν 3 στους 10 υποστηρίζουν ένα τέτοιο δικαίωμα για την παρένθετη, αναγνωρίζοντας προφανώς έναν ισχυρό ψυχολογικό δεσμό με το παιδί ύστερα από την εμπειρία της κυοφορίας.

Πιστεύετε ότι μια παρένθετη έγκυος γυναίκα που κυοφορεί για λογαριασμό άλλων θα πρέπει να πληρώνεται;

Στην ερώτηση αυτή οι ερωτηθέντες διχάστηκαν καθώς τόσο οι απαντήσεις που αρνούνται την αμοιβή όσο και εκείνες που την αποδέχονται είναι σχεδόν ισόποσες. Η αντίληψη που θέλει την παρένθετη να διεκπεραιώνει κάποιου είδους εργασία (και όχι απλώς μια πράξη αλληλεγγύης, όπως το θέλει ο ισχύων νόμος) φαίνεται να είναι ισχυρή σήμερα.

Αν είχατε τη δυνατότητα, θα διαλέγατε το φύλο ή κάποια φυσικά χαρακτηριστικά του παιδιού σας (ύψος, χρώμα ματιών, μαλλιών κ.λπ.) κατά τη διαδικασία εξωσωματικής γονιμοποίησης;

Πάνω από 7 στους 10 ερωτηθέντες φαίνονται αντίθετοι στη «θετική ευγονική», συμφωνώντας με τη θέση του νόμου. Το ποσοστό όσων θα επέλεγαν κάποιας μορφής «σχεδιασμό» συγκεντρώνει ωστόσο ένα 25%, δείχνοντας την επιθυμία να εμπλακεί περισσότερο η τεχνολογία στον οικογενειακό προγραμματισμό.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Δημογραφικά στοιχεία έρευνας

ΦΥΛΟ		ΗΛΙΚΙΑ			ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ							ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΤΟΙΚΙΑΣ				ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	
♂	♀	17-34	35-54	55 +	ΜΙΣΘΩΤΟΙΣ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ	ΜΙΣΘΩΤΟΙΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ	ΑΥΤΟΑΠΑΣΧΟ ΛΟΥΜΕΝΟΙ	ΣΥΝΤΑΞΙΟΥΧΟΙΣ	ΟΙΚΙΑΚΑ	ΑΝΕΡΓΟΙΣ	ΑΛΛΟ	ΑΤΤΙΚΗ	ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	ΚΡΗΤΗ/ ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ	ΜΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΗ
49	51	16	39	45	16	27	18	23	4	7	5	40	27	22	11	35	65